

A játék, mint maga az idő

1. MADÁRFIÓKA A TENYÉRBEN, ÖREG MADÁR A TENYÉRBEN — MELYIK „TÖBB”?

Az idézőjel válasza sem egyértelmű. Az alcím így bizonyára azt sugallná: egyik sem, és alkalmasint mindkettő igen „sok”. Úgy értem ezt, hogy ha egy ilyen madárfiókás képet látok, megőrülök, mert azt gondolhatom, hogy egy lényt megint sikerült megmenteni ezen a Földön. Vagy: egy lény valamelyest biztonságban van. Egy apró lény. Első verebünkről, Flóriánról van egy képem. Pár napos; pár nap választja el a kimúlástól is. Ez utóbbiról én akkor még nem tudok, hogyan tudhatnék. Állók a nyitott ablak előtt, öklömön a repülni még képtelen veréb. Néhány órája találtuk. Lefényképezzük. Hangját kazetta szalagjára vesszük. Miért? Játék is van a dologban? Talán az, hogy Flórián az első veréb, aki hosszabb tartózkodásra lakásunkba költözik, izgalommal tölti el bennünket. Akarjuk belőle az érdekességet. A tenyérben fekvő fióka még túl érdekes; vagy túlságosan gyakorlatias az ügy; mert másképp nem is lehetne, ha már ott a fióka: csak kézben lehet. Mármint, ha egy öreg madár — tehát körülbelül az első vedlésen túljutott szárnyas lény — ül így a kezünkön, ahogy a mi mostani verebünk, a 14 hónapos (emberi életkorra átszámítva kb. 22—23 éves) Szpéró, nincs szó elemi létszükségletéről. Baráti viszony ez, vagy megszokás, vagy valami egyéb. Közvetlen kapcsolat, melynek úgysem derül ki minden összetevője. Fekszem, hajnali fél négykor; három óra tízkor keltünk, kinyitottuk a kalitkáját, foglalkoztunk vele — ezt elvárja —, kapott friss salátát, még messze van hajnali fél hat, amikor füvekkel szereljük fel az egész nap nyitott kalitkát, még van csaknem két órám, hogy aludni próbáljak. Fekszem tábori ágyamon, ahová a rendes éjszakai fekhelyről átköltözöm a madár mellé. (Váltogatva tesszük ezt, így legalább megoszlik kettőnk között az a három hónap, amíg madarunk ily igen korán ébred, követelvéen a kiengedést; ha egyikünk aztán „leköti” őt a kalitka közelében, nem fenyeget veszély, hogy alvó másikunkhoz odarepüljön, takarója alá bújjon, bajt hozzon magára — elég egy rossz mozdulat! —, ránk.) Fekszem, félig ébren, arcomon kendő. Mintha ravatalon lennék. A kendő szükséges, mert a veréb rárepülne az arcra. Néhányszor így is végigsétált a még szerencsésen lehunytt szemhéjamon. A szemgolyón komoly súlya van egy madárnak, mely különben 2—3 deka, vagy 4—5, nem is tudom. Ez nem játék, ez egy berendezkedés természetes része. A madár velünk maradt, otthonosan áll két szobában, helyei vannak, melyeket néha elhanyagol, hogy azután újdonságként fedezze fel őket: ezt sem tudni pontosan. A kalitkában mintha füvek alatt járna, bedugja a fejét a sűrű kalászkok közé, falatozik. Egész télen primőrt evett; mi magunk szinte soha. Magunkkal nem is törődünk ennyire. Úgy élünk viszont, sok szempontból, mint az élsportolók. A „verseny”: a madár. Pontosabban, nem verseny ez, a szónak semmilyen értelmében. Hanem? A madárral való együttlétezésben van valami, ami a versenyvilágban is megvan; rá kell készülni nap mint nap, nem lehet hibázni, sőt, még kevésbé lehet, mert szemgolyóra, madár-életre megy a játék. Valami visszahozhatatlan vész el, ha tragédia történik. És történt is, többször, majdnem; s nem kellett különösen törni a fejünket, hogy rájöjünk: nem voltunk megfelelő állapotban a madárhoz. Nem szabad túl későn lefeküdni, nem szabad átállni mások hullámhosszára, nem szabad mértéktelenül enni-inni, nem szabad kikapcsolni: bármit teszünk, a madárra is gondolni kell, elképzelni, hol lehet, merre jön, merről érkezik hirtelen; ha a kezünkön van és az ablakhoz (a csukott ablakhoz, melyen függöny van, hogy össze ne törhesse magát az üvegen), kedves kinézetgöthelyéhez visszük, vigyázni kell, el ne zárjuk a menekülés

szögét: legyen kiútja, ha kinti madármozgás megriasztaná. (Bár ismeri a gerléket, ha kalitkájában szellőzik is a nyitott ablakban és gerle száll a párkányra, fején kaduformán borzolódik a toll; igazán akkor nyugszik meg, ha a betolakodót elhesentették; bizonyára „közösen”.) Hirtelen szárnycsapás odakint, megriad, vágódik le a kezünkről, nem tudni, hová; persze, vigyáz magára, veszély csak akkor van, ha újra beavatkozunk, esetleg közel megyünk hozzá ilyenkor. Ismét felriad, méretünk talán az iménti hirtelen idegen mozdulattal rokon, képes nekirepülni a lépésre emelt lábunknak, esetleg a mi rossz reflexünket váltja ki. A verébbel, ezzel az abszolút csapatlénnyel, aki egyébként képes félnapokat az ember vállán, fején, lábfején, inggallérja alatt, inge ujjában stb. elüldögelni, úgy kell „lejátszani” minden nap mérkőzését, hogy ne zördüljön a háló. Tehát ki kell bekkelni a napokat, esetleg éveken át. Nem játék ez; ugyanakkor — most nincs helyem és módom a részletezésére — nagyon „szép”, alapvető tapasztalatok szerzésére alkalmas élmény. Életforma, létezési mód. Nincs rá kifejezés. Déry Tibor írja, hogy némely verébek „természetből fogva” is fedél alatt élnek az életüket: beleszületnek nagy élelmiszerraktárakba, ott a röptér, ott a táplálék, ott a csoportterület; alkalmasint sosem kerülnek ki a „szabadba”. Bizonyára van ilyen is. De nincs szükség efféle „mentségre”. Megmentett verébfiókával együttmaradni nem *madártartás*. Egy csapatjáték-változat; és ugyanúgy, ismétlem, nem *játék*, ahogyan a sport csapatjátékai is mind messzebb távolodnak ettől a jellegtől. Hivatásos tevékenykedés, némi kötetlenséggel a „polgári élethez” képest, másrészt tízszer annyi kötöttséggel. Állítom, hogy aki tizennégy hónapot így, ahogy mi, leélt egy verébvel, és kész rá, hogy nyolc-tíz évet is leéljen, sajnálhatja, hogy nem profi kosárlabdázónak született. Vagy éppen így, épp ezért nem cserélné el magát gondolatban sem?

2. „VAJON MELYIK MONDHATJA EL MAGÁRÓL, HOGY BETÖLTÖTTE RENDELTETÉSÉT?”

Az iméntiekből felejtünk el minden hasonlatjellegét; folytassuk viszont Déryvel. Fákról kérdezi ezt. S megemlíti, hogy arról a bizonyos rendeltetésről fa is, ember is keveset tud. Nézzük, mit tudunk e tárgyban. Déry így folytatja: „Teljes egészünkben megvalósulni, vagyis kihordani minden lehetőségünket: ez volna a lét célja? De ha az ember esetében az így megvalósuló egyén a társadalom ellen fordul, vagy homicid szeszélyei kerekednek? Számomra Napóleonnál rokonszenvesebb egy öreg fa, amely gyökereivel és szélben susogó leveleivel csak fennmaradásáért küzd, de semmilyen mondvascsinált cél érdekében nem tesz kárt saját fajtájában. Veszi, amit a fák társadalmi rendje kimért számára, és termésének kifogyhatatlannak látszó, bizakodó igen-jével válaszol.”

Nekünk itt van egy ilyen „fa-képződményünk”. Hadd mondja, túlzás nélkül, e sorok írója: nevelt két különös fát. Együtt azzal a valakivel, akiről az imént a veréb dolgában is szó volt. Déry szövegéből a következőket emelném ki, futólag. „Mondvascsinált.” A Nagy és Kis Koala Kártyabajnokságra sokan azt mondhatják: mondvascsinált dolog. Én nem mondom az „egyéb dolgokra”, hogy mondvascsináltak. De egészen bizonyos, hogy az elmúlt 6 és fél év során ez a két „fa” azért terebélyesedik lassan már önerejéből, erőmet és figyelmemet (erőnket, figyelmünket) követelve, mert valami állandóbb szisztémát akarok, mint amilyet az életem bármely vonatkozása nyújthat. És ez nagyon ravasz, közönségcsalogató kijelentés. Hiszen melyikünk ne érezné, hogy ráférne némi keret vagy szisztéma, közeg vagy állag, amely biztonságosabb, tartalmasabb, állandóbb és megbízhatóbb, sűrűlődsmentesebb, mint mégoly szép s jeles emberi kapcsolatai mindkülönben? Távol tőlem minden ilyen szándék. Csak a magamét mondom.

A veréb rendkívül szociális lény. Élete reflexszerűen is csupa társaság. Mármost ha szabad e sorok írójának ilyen kijelentést tennie: *nem* véletlen, hogy *veréb*bel hozta össze a véletlen. Szpéro ittlétét (és előtte Flóriánét, közben Némóét, akiről

könyveiben mind olvashatni majd, némileg kidolgozottabban) nem csupán a verebekkel való hébe-hóba foglalkozás készítette elő. Hanem a Koala Bajnokságok is. Amelyek nem szűntek meg azóta, sőt, igen érdekes háttérük lett újabban Szpéró, valamint a most már csak egy klub nevében nálunk tartózkodó Némó. Verebeket eleinte *temettem*. Mindig elástam, valahány halott veréb az utamba került. Érdekes, mit mondott egyszer egy értelmiségi barátom, amikor a Tihany környékén az útszélen talált — s eltemetésre kerülő — sok halott madárról beszámoltam neki. „Téged megkeresnek a halott madarak”, ezt mondta; mintha ezt személyiségem szempontjából aggasztónak vélné. Szerintem ez aggasztóan mondvacsínált elképzelés: miért nem azt állapította meg, hogy az autók túl sok madarat ütnek el? Ha van ellentét a verébügy és a Koala Bajnokságok, illetve a világjobb szokások között, ilyen szelíd csupán. Fanyarul érzem, hogy senkinek sincs „igaza” ez ügyben; viszont a terep nem is igazságkeresésre rendeltetett.

A bajnokságok 1972 tavaszán kezdődtek. Vagy még korábban. Gyerekkoromban még, amikor állandó „sportlégkör” vett körül. Végláthatatlan bajnokságokat játszottam, s nemcsak gombokkal (bolgár, holland, szovjet, magyar, nyugatnémet, osztrák labdarúgó-bajnokságot), de papíron is, dobókockával. Sakktornákat bonyolítottam le újra, még a századfordulóról. Meglehetősen ötletességre tettem szert a játékszervezésben; lehet, hogy játékkaszinósnak ma különb lennék, mint írónak. Nagyon valószínű; sajnos — vagy szerencsére, mondom megint — a dolgok végérvényesen úgy alakultak, ahogy.

Fájó időszakot kártyáztam végig, egymagamban, úgy tizenvalahány éves koromban. Kitaláltam, hogyan küzdjön egymás ellen a kártya négy színe. (Nem nagy vicc; tavaly egyszer, a Kis Koala Kártyabajnokság szünetében — egyetlen nap nem szabad túl sok meccset játszani belőle! — Hvar szigetén kipróbáltam azt a több mint húsz évvel ezelőtti játékomat; untam. Tehát van lineáris fejlődés itt is, bár akadnak visszacsatolások.) Életem legszebb azonnalian szociális élménye, amikor egy kedvemre való dologba, Budapest gombéletébe kapcsolódtam be pár évre; sajnos, diplomamunkám érdekében megfutamodtam. De aztán visszatértem; és láttam, milyen szépen nyitva állnak a kapuk a megtérő élgombozó előtt. Ennek a játéknak így is vége szakadt. Változott az életformám; 1967 és 1971 között főleg dolgoztam. Tehát ellentét volna játék és munka között? Alig hihetem. Bennem lett volna a hiba? Bizonyára. Négy évig nem *vállaltam* a játékot. 1971–72 mindent egyenesbe hozott. A Nagy Koala Kártyabajnokság alapját egy — említettem már magát a szót — *kaszinó* nevű egyszerű kis kártyajáték teremtette meg. Alapvető szociális érzékem vonzott a medvék — játékmedvék, lényyszerűségek — sokaságához. Itt a *sokaság* is fontos. Ám ez *egyéni*iségek sokasága volt. Okvetlenül gondot okoz viszont, ha valakinek nem gyerekkorában támad kapcsolata ilyen egyéniségekkel, hogy sokaságukban miként lehetne úgy megőrizni sajátosságaikat, hogy ez utóbbiak netán tovább fejlődjenek, a medve- és lényprofilok egyre élesebbé, kedvesebbé, behelyettesíthetlenebbé váljanak. A rádióadók és televíziós csatornák „folytatásosainak” is ez az elve. Csak nálunk levált minden „mondvacsínáltan-köz” jelleg, és ösztönösen is azt akartuk, hogy valami manipulálatlan-köz jelleg érvényesüljön, amiből tanulhatunk. Nem ilyen konstruktív gondoltuk (gondoltam) ezt el; ám a játék fogalmában a motívum — előkészítve — benne foglaltatott.

3. JELLEGÉK ALAKULNAK, ÉRDEKLŐDÉSÜNK SZEMÉLYESSÉ VÁLIK

Hogyan bírja a hajrát Lasker Emánuel? Megismétli-e tavalyi bravúráját a bécsi Rapid? Sikerül-e mindkét vágatszámot megnyernie Armin Harynak? Ilyen kérdések örökké akadtak; olykor az utcán járva, boltokban várakozva már-már megszólaltam, feltettem magamnak ezeket a... kérdéseket? Hol volt valós létezésük? Az én agyamban csupán? A magam szisztémájában? De hogyan valószínűbb az igazi Liverpool-

jelenség? Egy valódi távolugró? Persze, önmagának mint létezőnek: minden részlet eleven, minden mozzanat a személyiség összetevője, az előrejutás eleme. A klubok és a sportolók valóságok, mint szerveződések és személyek, valóság továbbá az érdeklődők, a szurkolók, a hozzáértők számára... Itt azonban van egy bizonyos határ. A konkrét élmény viszonylagossá vált. Az újság, a rádió stb. — hogy a filmet és a televíziót ne is említsem — másodlagos élménye lassan helyettesíteni kezdi „az igazit”. Sőt, ha láttunk néhány atlétikai versenyt, ha magunk is műveltünk ilyesmit, ha fociztunk, sakkoztunk, ha versenyeztünk — bármilyen fokon —, ha fontos volt számunkra ezeknek a dolgoknak a szervezetszerű lényege (ismét a „szociálishoz” érkezem el! nem szabadulok ettől az alapállástól, bármennyire az egyéni végétől közelítem is), előbb-utóbb megtaláljuk azokat a formákat, amelyek másodlagos, de nem pótjellegű cselekvésként „ugyanazt” adják, mint az eredeti. Itt különbség van a mechanikus játékok, a szerencsejátékok, a „gyermekesen” kezdetleges játszadozások és a személyiség kiteljesítését, legalábbis kiegészítését szolgáló szerves, egyszeri alakulások között. Nem azt mondom ezzel, hogy pusztán azért, mert magunk találtunk ki egy szisztémát, mert a magunk személyét éljük át rajta keresztül, „értékesebb”, mint az eleve adott kínálat. Általában mégis így van. A kreativitás mozzanata nem nélkülözhető.

Ennél a különbségnél azonban mintha fontosabbnak látszana a következő: a játékok során nemcsak a — mondjuk — bajnokság jut előbbre, nemcsak a kezdeti fordulók izgalmait váltják fel a későbbiek másfajta szerveződési feszültségei, a hajrá, a „befejezettség” (amikor mintegy visszalátolás kezdődik stb.), hanem előbbre halad — jó esetben, és én itt jó esetről beszélek — kapcsolatunk is a küzdőkkel. Ahogy 1972 tavaszán a Nagy Koala Bajnokság első sorozata (14 torna; 16 indulóval, egyenes kieséses rendszerben, tehát mint a teniszbajnokságok, mint egy 14 viadalból álló teniszpontverseny) a kétharmadához érkezett, már a játék egyéniségeihez a lejátszás időpontjainak hangulata társult, mintegy kölcsönösen kibontakoztatta egymást a helyszín és a mezőny. Természetesen ez nem volt gépies folyamat. Akadtak versenyzők, akik valamelyest a háttérben maradtak; mások jellege élesebben kivált. De hogy 1972 nyarán miként pihentem egy-két hetet, arra csak a bajnoksággal *együtt* emlékszem; például: „...hogy az volt az a két hét Balatonszéplakon, amikor a ház mögött ültünk, besüppedt az asztal lába a földbe, megfigyeltük a füveket... és holtversenyben lett első a Bronzék és a Lapos klub” (Bronzék mintegy százhusz éves medvék, tehát múlt századiak, alighanem Nürnbergből kerültek hazánkba a nagyapámmal, és Lapos egy kis szivacsmedve, szintén régi családi dobozban; de ezek a körülmények önmagukban nem lényegesek, legalábbis én már fontosabbat, szervezettebb tudok rólok, a bajnokságok során kialakult „profiljuk” szerint érzékelem őket, és meglehetősen harmadlagosnak érzem az iménti közlést; valahol azonban kezdeni kell; másrészt ugyanígy bontakoznak ki — és térnek vissza ismerősként — a regényalakok, a sportolók stb.), valamint így emlékezem vissza arra, hogy „Szokolt hallgattuk, és vártuk az őszt, amikor újra Hvar szigetére utazunk”. És akkor ősszel Hvar szigetén még nem játszottunk Koala Bajnokságot, de 1973-ban ott indult el a harmadik sorozat, amely merőben újat hozott: húszra emelkedett a klubok száma, ez — nyolcaddöntős, egyenes kieséses rendszert játszva — egészen friss elemeket követelt a szisztémába: megalakulhattak a négyes csapatok (minden csapat négy klubbal), a dolog szociális jellege erősödött, hiszen most már nemcsak önmagáért küzdött egy-egy klub, hanem a csapateredménybe is beleszámított minden pont. A klubok — többnyire egy-egy „személy”, néha párok, máskor kisebb „kolóniák” — összetartozása új minőséget jelentett a velük való személyes kapcsolatunkban is. Hvar, 1973 ősze, erre így emlékezem vissza: „Amikor az első négy tornát lejátszva a mezőny hajón átkelt a dalmáciai partra, majd Belgrádban került sor az ötödik tornára, a Tasmajdan parkban.” És a Tasmajdan parkban került sor valamivel korábban az úszó- és vízilabda-világbajnokságra; és ahogy ott mászkáltunk, minduntalan a magam versenyzőinek személyisége hangosítódott fel az úszó- és vízilabda-világnagyságok emlékeitől, attól a sugárzástól, mely a tudatomban megmaradt az alig másfél

hónappal korábbi belgrádi televíziós közvetítések nyomán. De ahogy megkezdődik egy-egy labdarúgó-bajnokság, akár a magyar, akár az angol, akár a jugoszláv — ezek iránt érdeklődöm elsősorban —, és a párosítást nézem, úgy rémlik, többet tudok az egészről, mert van nekem is ilyen bajnokságom. Szervesen van; manipulálatlanul; tehát az eredmény mindig valóban az, ami az eredmény. Az argentinai labdarúgó-világbajnokságot figyelve jutott az eszembe először, hogy tulajdonképpen a futball is szerencsejáték. Hiszen egyéneknek egy bizonyos tárggyal — a labdával — való találkozásától függ az eredmény, és az ilyen ütközések, perdületek, elcsúszások lényegében — magasabb fokon — fizikai hazardjátékot jelentenek. Nem beszélve arról, hogy a csapat ténye máris a kiszámíthatatlanság elemét lopja be: nem mindegy, melyik csapat mikor játszik egy bizonyos csapattal, ez utóbbi — vagy az előbbi — akkor épp hullámvölgyben lehet, a játékosok fásulttá válhattak, bajba juthattott a kulcsemberek valamelyike (családi vagy egyéb gondok), és így tovább; nem szoltunk itt akkor még a végkimenetelt esetleg befolyásoló számítgatásokról, érdekszférák vagy „tényezők” hatásáról. Továbbá a pénzről. Egy-egy csapatot a legtöbb országban összevásárolnak stb. Valamint: gyakorlatilag a szaksajtó teremti meg a játékosok profilját, a mérkőzések jellegét. Ezt úgy értem, hogy az esélylatolgtatás mellett bőven teret kap az előzetes jellegelemzés. Az angol *Football Magazin* című ki-tűnő folyóirat, de a Népsport is ugyanígy, részletesen taglalja a klubok szerkezeti felépítését, taktikai terveit, és az az érzésünk, hogy csupa frissen kicsomagolt, ki-fogástalan zseni fog pályára lépni. Aztán... ahogy a pálya különbözik az újság-papírtól, ugyanúgy nem sima a tőkély megvalósulása sem. Viszont ha nem „igazi” pá-lyákon zajlik bajnokságunk, szinkronba kerülünk a közlés eszközeivel, mintegy ezek-nek hitelesen megfelelő szisztémánk lesz. Ilyen a Nagy — és a húszas mezőny sike-res öt sorozata után újabb húsz klubbal lejátszott Kis — Koala Bajnokság, azzal a különbséggel, hogy semmiféle érdek nem vezérli játszóit, csupán az a remény, hogy a torna alakulása mindig a lehető legizgalmasabb lesz, és indulók személye önma-gukhoz híven formálódik, vagy éppenséggel meglepetést hoz; így esetleg lassan át-értékelődik („hajrázó klub”; „megbízható pontgyűjtő”; „kimagasló teljesítményekre képes, egyenetlen szellemű társaság”; „komolyabb sikerre régóta számító, balszeren-csés csapat”; vagy maguk a tornák, a bajnokságok is összehasonlíthatók stb.), azután az eredetihez mégis visszalebeg a kép; és a bajnokságok lényegének tisztá élvezete adódik, mintegy ezek eredendő — és eredeti — eszméje valósul meg. Nem is élet-telenül. S nemcsak azért nem, mert mi magunk, mint élő személyek, akárha ön-magunkat valósítanánk meg egy-egy klub jellegével, egy-egy versenyzőnk emlékei-nek — hozzá fűződő, vele akármilyen esetlegesen, de már historikusan összefüggésbe került s maradt emlékeink — révén; tehát szó sincs róla, hogy „megelevenítenénk nemlétező dolgokat”, hanem önmagunk „filmjét” többféleképpen forgatjuk! Saját történetünk bizonyos vonatkozását több színpadon játszátjuk. Vagy, ami szintén nem csekélység, mint már mondtam: van egy határozott kis „világunk”, a maga helyén és idején megtartva, persze, ám olyan szervesen, mint egy terebélyesedő fa, és ennek előnyei a lelki — esetleg a fizikai — térképzés szempontjából nem megvetendők. Nekem például másilyenek az estéim, ha *van a bajnokság*. Nemcsak az a tíz-tizenöt perc számít, amíg a két-három mérkőzésre sor kerül, de az egész napot be-folyásolja a várakozás, utána az eredmény — a torna, az összetett egyéni, az össze-tett csapateredmény — változása olyan, mint egy kis alakzat, mint egy csoportozat, és igazán nem látom be, miért különbözne az ilyesmi hangok, gondolatok, térformák stb. csoportozatától; maga ez a bajnokság már kompozíció; és ha egészen reálisan tekintem, azt állíthatom: amit a szerencseelem, számos előnyös oldala mellett, hát-rányosan lop be, bőséggel ellensúlyozza azt az egész szisztéma épületes tisztasága, rendje, sok-sok személyes formációja. Nem akarok neveket említeni, hiszen sokszor — a Tiszatájban is — szoltam róluk; annyit mégis megjegyeznék, hogy eddig még sosem sikerült — s nem mindig a magam hibájából — egészen objektív, tárgyyszerű képet adnom ezekről a bajnokságokról; holott elképzelésem szerint azok számára, akiket így, efféle együttesben érdekel „az élet folyamata”, valóban tűrhetően izgal-

mas *folytatásos* vagy *sorozat* lehetne a bajnokságok efféle sorjázása; egészen rövid könyvek formájában. Gyakorlatilag szinte kivihetetlen. Nemcsak bizonyos lassúság volna gátja; kockázatosnak is ígérkezhetne, hogy a „valódi” sportközönség az úgynevezett „valódi” sportesemények mellett érdeklődni bír-e *főjelleggel* ilyesmik iránt. És itt mintha az egész máris visszautalódna oda, ahonnet vétetett: a magánszférába. Holott ezt bőven meghaladta! Gondoljuk csak meg: fogadjuk el a bajnokságot, mint keretet; ahogy például — nem okvetlenül alacsonyrendű a hasonlat tárgya — a bűnügyi regénynél a bűnügyet stb. Kiderülne az ilyen tornakönyvben mindig, hogy ki lett a tornagyőztes. Formálódna a könyv és a befogadói élmény a háttércelekmény által — amely, szokvány alakjában, „az idő”. Ami közben történt. És állandóan visszatérnének a szereplők, akiket megismernénk — ahogy mi is a dolog folyamatában, bajnokságról-bajnokságra, a tornákkal kapcsolatos cselekedeteikből és mondásaikból, magatartásukból ismertük meg itt mind jobban Dömit, Tituszékát, Alacsony, Lapost, Aloysiust, Bulmárt, Fülöpkét stb. —, s csak azt az időélményt kellene a könyvek „struktúranyelvére” átültetnem, amelyikről fentebb pár példa erejéig szólni próbáltam már. Tavaly ősszel jöttem rá hirtelen, hogy egy-egy ilyen bajnokság: maga az idő.

4. A VÁRAKOZÁS TELJESSÉGE; A MEGVALÓSULÁS, MINT ÚJ VÁRAKOZÁS KEZDETE

Ahogy végignéztem egy körmérkőzéses táblázatot — az angol labdarúgó-bajnokságét történetesen —, a bejelölt időpontok, tehát a lejátszandó mérkőzések eljövendő dátuma, egy évet előlegezett. És egy-egy ilyen képlet, mint: Liverpool—Arsenal, 1978. márc. 5., akárha tok lett volna, melyből kipereg a pillanat. A bevégzett idő. Mely már kevesebb is, több is, mint amikor még csak várakoztunk rá. És mert a várakozást is, a végeredményt sosem hozó „eredményes” megvalósulást is ismerjük, mi másra vágyhatnánk, mint a folyamat folytonosságára; ahogy a madár újra meg újra kapcsolatot talál velünk. Nemcsak impresszionisztikus „emlék”, amit egy-egy bajnokság (játékrendszer) felidéz, magára telepít. Eredendően ott a játékban az időelem: a megmenethető idő lehetősége. Ahogy a madár új terlehetőségeket tár fel lakásunkban, úgy mozogván, amiképp nekem arra módom nincs (testalkatom miatt; mert súlyos vagyok; nincs szárnyam stb.), valahogy úgy tagolja terünket (létezésünkét) a játék. Az állandó játékrend; amely az úgynevezett igazi valóságban is fontos szerephez jut. Mennyivel volnánk azonban magánszféránkkal kevésbé „igazi” valóság, mint a magánszférák összességéből szerveződő külvilág? Nem a szociális kapcsolat ösképe-e a veréb? A csoportos játék bármi formája? Főként, ha közérvénnnyel próbálunk beszámolni róla azután... Tulajdonképpen semmiféle „tanuláshoz” nem vezet ez a gondolator. Olvasom, egy repülőgép személyzete egy üveg pezsgővel ajándékozta meg fiatal kardvívó-világbajnokunkat. Nagyon helyesen! Ettől teljességgel függetlenül gondolkoztam már magam is azon, hogy a napokban újra kezdődő Kis Koala Kártyabajnokság — házi nevén az Old Trafford — nyitányán pezsgőt kellene bontanunk. Megajándékozván ezzel az egész mezőnyt; amelyet összefüggéseiben látunk, érzékelünk, szeretünk — barátainkat! —, értékelünk (létezéselmeként). Jó nap lesz, amikor az egy ideje szünetelő tornák megindulnak. Hetedik éve zajlanak. És ez eléggé nagy idő, ha valami végig intenzíven „ugyanaz” (nem ugyanaz). Játsszani kezdenek, akikről sokszor írtam már. Jó lenne egyszer „csak így” írni róluk. Üdvösen befolyásolja a hangulatot, hogy az ősz — sokféle igazi torna nyitánya is. Bár a mi bajnoki szisztémánkat már önsúlya lendíti, belső színei hitelesítik, eleven kapcsolatunk van a „valóság” híreivel. A Hajduk Split, a Manchester United és a többiek: mondanak nekünk valamit. Mondanak valamit a verebek odakint; mert tudjuk, mi lehet egyetlen veréből, ha lehetőségeit — ezek egyik változatát — kiélheti. Nem a pezsgő a lényeg; hozhatok akár Szpérónak is egy szép adag fület. A lényeg az, hogy a magunk részéről is megpróbáljuk emlékezetessé tenni a napot, amely a bajnokság révén már mintha tőlünk függetlenül lenne ünnepélyes és ígéretes. Ígéretes azért,

mert egyszer majd azt mondjuk: 1978. augusztus derekán, amikor az Old Trafford új sorozatának első tornája kezdődött, és... És játszik már, például, a Némó klub, melynek névadója tavaly ilyenkor még itt próbálta „elkapni” a kapukirúgásom nyomán felé guruló gesztenyét; de aztán „el kellett mennünk nyaralni Hvarra”, és mire hazajöttünk, elengedték, és nem láttuk soha többé. Mégis, azok a tavalyi hetek — egy hónapot volt nálunk — valami módon Némó hetei. Ahogy a fejünkre szállt, mikor megfürdött... pedig milyen vad madár volt! Ahogy behasalt ő is a gallérom alá... Ahogy és ahogy és ahogy. És van egy hely, ahol csak ő járt, ahol Szpéró például nem volt még soha: egy lámpa teteje a mennyezet alatt. Persze, a lámpát kicseréljük egyszer, de valami módon az a hely akkor is megmarad. És itt végképp visszakanyarodunk az időhöz, amely — „már nem is madár és nem is koalák bajnoki tornája”. Megint a névtelenig jutunk; csak közben sok minden történt, és megvalósultunk egy kicsit; és ha úgy érezzük, erre *érdemesebb* módunkon, akkor valamivel *jobb* lett a megnevezhetetlen. A ragaszkodáselvű gondolatvilágnak nem ez a tanúsítványa csupán itt; az újra és újra ismételt szertartásos formák — fordulók, nyolcad- és negyeddöntők stb. — szintén azt a rilkei eszmét próbálják követni szerényen, amely szerint: „riadt és esztelen a század, / ha hívsága mögött nem állhat / valami mozdulatlanul”. Játék a szavakkal, mit nevezünk mozdulatlanságnak, mit valódi mozgásnak. Ezek a — játék — formák, szerencsére, nem összebékíthetetlenek. Sőt. Mintha egymást ösztönöznék. Azaz... a dolog egyoldalú. Házi szisztémámat ösztönzi a külső való. De nem hiúság, remélem, ha abban bízom, hogy a külső való meglétéhez rejtelmes módon a belső valók is hozzájárulnak.

KOPASZ MÁRTA MUNKÁJA